

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL
„LUCIAN BLAGA” LANCRĂM – SEBEȘ

Ediția a XLIV-a, 17–19 mai 2024

ANUL „AVRAM IANCU” (2024)

Omagiu editorial

Eroului deplin al națiunii române,

la 200 de ani de la naștere,

sub egida

Centrului Cultural „Lucian Blaga” Sebeș

LUCIAN BLAGA

AVRAM IANCU

Dramă

1934

Ediția a II-a (pentru ANUL „AVRAM IANCU”, 2024)

îngrijită, prefațată și cu un dosar critic de

MIRCEA POPA

Cluj-Napoca, 2024

Ediție dedicată memoriei
Doamnei Dorli Blaga,
care și-a exprimat acordul pentru publicare.

Mulțumim Editurii Humanitas
pentru aprobarea acestui demers editorial.

© Editura Școala Ardeleană, 2024

Str. Mecanicilor nr. 48, Cluj-Napoca, România

Redacția: tel.: +40.364.117.252; 0728.084.801

e-mail: office@scoalaardeleanacluj.ro redactie@scoalaardeleanacluj.ro

Difuzare: tel./fax: +40.364.117.246; 0728.084.803

e-mail: difuzare@scoalaardeleanacluj.ro esadifuzare@gmail.com

www.scoalaardeleanacluj.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BLAGA, LUCIAN

Avram Iancu : dramă, 1934 / Lucian Blaga. -

Ed. a 2-a (pentru Anul „Avram Iancu”, 2024) /
îngrijită, prefațată și cu un dosar critic de Mircea Popa. -

Cluj-Napoca : Editura Școala Ardeleană, 2024

ISBN 978-630-314-133-6

I. Popa, Mircea (ed. ; pref.)

821.135.1

94

Editor: Vasile George Dâncu
Redactor: Daniel Adrian Olaru
Copertă: Răzvan-Cristian Liță
Culegere text: S.A. Negrean
Tehnoredactare: Mariana Răbincă

Avram Iancu

Între eroism și firescul trăirii

(Prefață)

Preocupările dramaturgice ale lui Lucian Blaga datează de foarte timpuriu. În paralel cu poezia și eseistica, poetul a fost mereu preocupat de lărgirea continuă a exprimării sale spirituale, apelând la aforistică, la comentariul filosofic, la traduceri din literatura universală, la spectacolul scenic. O primă creație dramatică datează din 1921, când ziarul *Voința* anunța apariția dramei *Zamolxe, mister păgân*, volum care este trimis de autor redacției, la fel ca și profesorului Ion Bianu, directorul Bibliotecii Academiei Române. Preocuparea pentru magul carpatin e chiar mai veche, deoarece o poezie cu titlul *Zamolxe* e publicată la 27 aprilie 1919 în *Glasul Bucovinei*, făcând parte din grupajul de poezii trimis de Cornelia Blaga lui Sextil Pușcariu. Piesa va fi salutată în *Patria* de Iosif Schiopul, care va reproduce fragmentul *Cântecul Zamorei*. Piesa a cunoscut numeroase intervenții apreciative, fiind numită o atrăgătoare „construcție muzicală”, de o adevărată „curățenie cristalină (Sextil Pușcariu). În aceste condiții, poetul e îndemnat să continue să scrie teatru și în curând repertoriul său se va îmbogăți cu *Tulburarea apelor* (1923), *Daria* (1925), *Ivanca* (1925), *Înviere* (1925), acestea trei fiind scrise toate în refugiul Casei din vie de la Lugoj. Șirul lor a continuat cu construcții de primă mărime, abordând mituri esențiale, precum *Meșterul Manole* (1927) sau *Cruciada copiilor* (1930), unele dintre ele jucate cu succes. Între temele cu subiecte din istoria neamului l-a preocupat, mai ales, cel referitor la amintirea faptelor lui Avram Iancu, subiect care a devenit privilegiat în 1934, când, în urma mai multor lecturi de scrieri istorice, figura atât de curată istoric a devenit o prioritate. La 27 octombrie din anul menționat, o primă versiune a fost gata și i-a trimis-o spre lectură și observații lui Ion

Breazu la Cluj, piesa fiind reprimită la 19 noiembrie, când a mai intervenit cu unele completări. De ce Avram Iancu?

Personajul central al dramei *Avram Iancu* este unul dintre eroii istoriei naționale cei mai îndrăgiți și mai stimați de popor. În jurul său s-au creat numeroase legende și a apărut o literatură populară foarte bogată, care nu și-a istovit încă toate sensurile. Blaga avea nevoie de un astfel de personaj, deoarece el corespundea cu ideea sa de a restitui din punct de vedere dramatic câteva dintre figurile legendare ale mitologiei și istoriei populare. Zamolxe, Meșterul Manole, Anton Pann fac parte din categoria asta de personaje real-simbolice, adânc înrădăcinate în spiritualitatea națională, a căror reverberație energetic catalizatoare deschide un dialog între trecut și prezent dintre cele mai spectaculoase. Tratarea dramatică aparține însă mitului tragic și oglindește relația dintre erou și istorie prin prisma nietzscheanismului contaminant, sesizabil și în altă parte în concepția sa, potrivit căreia epocile de criză au nevoie de eroi pe măsură. De aceea intervine supranaturalul, pregătind supraomul. Avram Iancu este un astfel de personaj-simbol, modelat de istorie, dar depășind istoria prin anvergura lucrării sale. Piesa nu va fi, în consecință, istorică propriu-zisă, ci una mitică, folosind doar câteva personaje reale, într-o suită de proiecții mitografice privind eroul damnat și soarta unui popor împilat, a cărui menire este aceea de a fi mințit în continuare de conducători străini perversi, indiferenți aspirațiilor de emancipare firești.

Preocuparea pentru acest personaj datează din primăvara anului 1932, când abandonase ideea de a compune o piesă de teatru consacrată lui Horea. Îi scrie imediat prietenului său la Cluj, Ion Breazu, solicitându-i o carte despre Avram Iancu („Nu mi mi-ai putea împrumuta vreo monografie despre Avram Iancu?”). La 20 martie, acesta îi trimite monografia lui Silviu Dragomir, făcându-l atent că mai poate citi cu folos cărțile pe această temă, semnate de Nicolae Buta și Ioan Lupaș. Pentru conturarea evenimentelor, i-a trimis și cartea despre Ioan Buteanu a aceluiași Silviu Dragomir. Pe parcursul anului 1932 și al celui următor, Ion Breazu se interesează mereu de mersul lucrului la piesa în chestiune, urmat de alți prieteni clujeni ca Sextil Pușcariu și Ion Chinezu, acesta din urmă dorind să-i publice fragmente în *Gând românesc*. În septembrie 1934, Blaga dă semne că piesa este pe terminate și dorește ca ea să-i fie reprezentată la

Teatrul Național din Cluj. Cere părerea despre piesă lui Ion Chinezu și Ion Breazu, trimițându-i acestuia din urmă manuscrisul la 27 octombrie 1934. Breazu și Pușcariu îi vor face câteva recomandări utile, astfel că, în noua prezentare scenică, piesa este acceptată de Teatrul Național din Cluj la 27 noiembrie 1934. Problema e cu găsierea unui actor potrivit pentru rolul lui Avram Iancu, care va fi interpretat, până la urmă, de Ștefan Braborescu, Blaga însuși venind în țară pentru a asista la repetiții și la premieră, fixată în 30 ianuarie 1935. Primele cronici au fost laudative, piesa fiind catalogată drept „un adevărat eveniment pentru literatura dramatică” (scrisa Cornelia Albu) și arătându-se importanța rolului lui Avram Iancu, cel de-al doilea personaj al piesei fiind socotit a fi fiind „moșii” (S. Florea). În cronică pe care o face în *Vremea*, Pompiliu Constantinescu arată și el că piesa este creația „unui mare poet și dramaturg ajuns la maturitate”. Criticul va sublinia, de altfel, deosebirea dintre teatrul blagian și cel de tip istoric de până atunci, scriind: „Iancu nu e numai un exponent istoric al unei tragedii politice, sociale și naționale; el este profetul, spiritul zarathustrian, supus «veșnicei reînnoarceri»”; reîntrupându-se în pasăre, Iancu moare numai ca om, în spirit etern, căci el a adus «o lege nouă», pe care, dacă n-a realizat-o, a dat-o totuși oamenilor ca pe un suprem ideal. Nietzscheanismul este însă integrat în tonalitatea etnică, împăcat în spiritul lui Zamolxe și în mitul lui Pan. Ideologia lui Blaga este atât de armonios împletită în personalitatea umană, vie, a lui Avram Iancu, adâncimea mitică a eroului este atât de viguroasă, încât o socotim figura cea mai realizată din tot teatrul său”. Despre piesă vor mai scrie N. Crainic în *Gândirea*, Octav Șuluțiu în *Familia* și Ion Breazu în *Gând românesc*, aceasta din urmă vorbind despre *Mit și istorie* la Lucian Blaga și, mai cu seamă, despre modul strălucit în care a integrat mitul folcloric al „păsării sfinte” în cadrul piesei.

Într-adevăr, piesa lui Lucian Blaga, o „dramă într-un prolog și trei faze (zece tablouri)” își păstrează forța de expresivitate scenică pe motivul mitico-folcloric al transformării păsării în om. Motivul este cuprins de versurile „În grădina lui Ion/ Toate păsările dorm/ Numai una n-are somn,/ Cată să se facă om”. Poezia o găsim într-o culegere folclorică a lui Ion Pillat, cu titlul *Păsărea măiastră*, și a fost inclusă și în *Antologie de poezie populară*, realizată de Lucian Blaga în 1966 și publicată la Editura

pentru literatură, în care a fost inclusă ca al doilea text din antologie. Avram Iancu, eroul neamului moțesc al Munților Apuseni, nu se putea naște numai dintr-o atare pasăre care n-are somn, deoarece trebuie să vegheze la împlinirea destinului neamului. Ca în cazul fiecărui om, nașterea durează nouă luni și, pe tot parcursul acestora, zămislirea este privegheată de Muma-Pădurii, personaj simbolic și mitic totodată, care primește atributul de „mumă a românilor”, întrucât ea veghează la ivirea pe lume a celui care va împlini destinul neamului. Alături de ea vor priveghea Moțul și Băieșul, reprezentând norodul care își așteaptă comandantul. Nașterea va fi ca o explozie de lumină, fiind salutăată de trei fete (simbolul celor trei provincii românești), ca un moment excepțional în viața comunității; mai mult, între elementul real și cel legendar există pe tot parcursul piesei o subtilă întrepătrundere, originea mitică și legendară a eroului fiind subliniată de mai multe ori, ca o predestinație a sorții, dincolo de orice determinări umane.

Din clipa ivirii lui în lume, eroul e investit cu toate atributele care fac din el exponentul forțelor ce zăceau latente în popor. „Eu sunt căpitanul vostru!”, afirmă Iancu și această poziție va fi asumată de erou în ciuda tuturor opreliștilor. Iancu ne apare de la început ca însuflețit de dragostea de libertate a neamului său, ivit după lungi și chinuitoare așteptări pentru a-și conduce moșii la luptă. De aceea e înconjurat cu stimă și respect de dușmani, cu imensă dragoste de către ai lui, iar apariția sa în zonele fierbinți ale revoluției este de fiecare dată un prilej de bucurie și entuziasm popular, moșii urmându-l credincioși în orice situație. Atitudinea lui Iancu poate fi urmărită cu consecvență de la început până la sfârșit, căci el pune interesele generale deasupra celor particulare. Nu urmărește niciun câștig pentru sine, ci doar în folosul cauzei generale. Consecvent cu linia intransigentă adoptată, el nu se supune poruncilor deplasate ale generalului Puchner, de a se pune sub comanda lui. Nu acceptă nici planurile împăciuitoare propuse de Comitetul Național Român de la Sibiu și nici propunerile lui Dragoș, falsul sol al lui Kossuth, de a dezarma. Iancu este un vizionar și un profet, știind să facă de fiecare dată distincție între șiretlicurile diplomatice și situația reală din teren. Va fi un emisar al intransigenței și respectului pentru adevăr. „Cu solii și cu jalbe dobândim, precum s-a văzut, făgăduieli! Să clădim pe sânge!! Să

clădim pe oșel!”, afirmă el atunci când toate celelalte soluții au fost epuizate. Totodată, generalului Puchner îi răspunde în perfectă cunoștință de cauză: „Nu dezarmați și-mi iau toată răspunderea. Va veni ceasul, tulbure pentru noi toți, când generalul va înțelege împotrivirea mea... De va hotărî timpul împotriva mea, iacă, îmi dau cuvântul că peste un an voi trimite generalului capul meu, să-l poarte în vârf de țeapă prin Ardeal, să nu se mai ridice niciodată în împărăție un rebel ca mine. Și nici măcar nu cer generalului să facă același legământ dacă el ar greși. Eu pun totul în acest joc al sorții, el nu pune nimic!”

Într-adevăr, drumul lui Iancu trece neabătut printre ispite și încercări nenumărate, dar el nu cedează niciunei ademeniri, niciunei promisiuni. A văzut prea multe de-a lungul timpului ca să mai creadă în ele. Cu demnitatea și dârzenia care-l caracterizează, încearcă să deschidă ochii celor din Comitetul Național și să le arate că se află în fața unei grave erori, crezând în continuare în promisiuni. Iată răspunsul lui: „Domnilor, de șase luni vă tot ascult, dimineața povețele, la amiazi propunerile, seara sfaturile! Acu bate toamna la poartă; care sunt roadele și foloasele? Și în ce mai putem pune nădejdiile? Ce-ați dobândit cu măsura chibzuințelor și cu umiliința căruntețelor dumneavoastră? Ați cules doar făgăduieli la înalte locuri. Făgăduielile sunt înșelătoare, dar ceea ce se petrece în preajma noastră nu e numai vedenie de om năuc. La fiecare cotitură de drum, și la tot șapte zile o dată, cineva aruncă secera morții între noi. Trăim în împărăția morții, domnilor – unde nu hotărâsc bunele-cuviinți pe care v-ați adunat să le lăudați, ci poruncile sângelui care se apără! Eu vin de pe Arieș și pretutindeni – în munți și văi – am văzut hambare arzând, cocoși în flăcări pe crucea caselor, am auzit cucuruzul pocnind în poduri, în noapte am văzut stâni în vâlvătaie, sate întregi numai scrum, mume scurmând în cenușă, și pretutindeni am auzit strigătul sugrumat: nu mai avem popi de dat spre tăiere ca taurii, nu mai avem copii de dat spre spintecare, nici fete de măritat cu batjocura! Dacă strigătul acesta n-a ajuns încă la urechile dumneavoastră, mă îngrijesc eu să vi-l fac știut. Domnilor, sau punem pumnul în fața furtunii, sau pierim!”

Spirit lucid, netranzaționist, intransigent (vezi episodul cu Dragoș), Iancu rămâne în continuare credincios idealului său de a obține dreptate și libertate pentru toți locuitorii Ardealului, visul său mergând și mai

departe, la cuprinderea tuturor românilor într-o singură țară, așa cum îi mărturisește locotenentului Grätze: „Câteodată mă uit de sus de tot peste măguri și visez cu ochii deschiși. Mai ales în dimineți de toamnă. Se văd atunci munții de la miazănoapte cu poienile fără prihană, în vale Mureșul și Târnavele, iar în față Negoiul, cu întâia zăpadă. Vorbesc munții și vorbesc apele. Își trimit povești și visează mărire. Toți mocanii și toți rumânii sunt pătruși de-un singur duh! Răsfirați cum sunt, i-aș vrea strânși într-o singură țară, cu chingile tari, în slujba luminei și spre slava împărăției! Mume puternice să nască viitorul!”

Partea eroic-dramatică a piesei lasă loc în final celei cu aspect tragic. Eroul revoluției române a ajuns un biet ins îmbătrânit, cu privirea tulbure și rătăcită, preocupat să scormonească trecutul, ca să vadă unde a greșit, dar și mistuit lăuntric de rușinea înșelăciunii împărătești. Încearcă să-și înfrângă resentimentele față de acesta și să mai facă o singură strădanie, aceea de a sta față în față cu Împăratul, ca într-o socoteală definitivă, căci lucrurile după revoluție s-au așezat din nou strâmb pentru români, așa cum îi arată și Tatăl. Avram Iancu este însă ferm hotărât să încerce și ultima soluție, ca să nu mai aibă ce să-și reproșeze ulterior: „Vreau să merg până la capătul drumului. Trebuie! Trebuie să mă duc până la capăt! Toți sunt la capăt! Numai eu încă nu! Vreau să știu cel puțin, vreau să știu că n-am lăsat nimic neîncercat. Pe urmă vom vedea – pe urmă pot să mor ca un câne fără așternut, alungat din poartă în poartă!”

Intenția de a-l vedea pe Împărat este zădărnicită de Aghiotantul acestuia, pus să apere punctul de vedere oficial, bazat pe denaturarea realității. Iancu ține să-i demonstreze insului acesta infatuat că se află într-o gravă eroare de percepție: „Dacă ați privi lucrurile în oglinzile scâlciate din grădinile imperiale de la Viena, le-ați vedea la fel; în împărăție numai popoare care suspină de fericire și la doi pași numai jigniri la adresa împăratului! Mă impresionează felul cum dumneavoastră țineți să aveți legături cu viața și cu realitatea. Dar ceea ce vreau eu e un lucru nespus de simplu: vreau să vorbesc cu împăratul!”

Desigur că Aghiotantul imperial face tot ce-i stă în putință să împiedice această întrevedere. Argumentul suprem este că Iancu a refuzat grația împărătească, neacceptând decorația pe care Maiestatea Sa a binevoit să i-o acorde. Pentru Iancu, decorația nu reprezintă nimic, atâta

vreme cât poporul său a fost uitat, căci acest popor a făcut ca în ceasurile grele, de cumpănă, Maiestatea Sa să-și păstreze tronul. Or, spunea Iancu, „m-aș bucura de decorație cu tot entuziasmul dacă poporul rumânesc ar fi mai întâi decorat cu împlinirea tuturor făgăduielilor!”

Tragismul situației vine din faptul că el își dă seama că s-a înșelat, că a luptat pentru o cauză care nu era a lui, deși el, ca luptător, nu putea să adopte o altă cale („Sub ceasul care bate ajung la drepturi cei care le cuceresc, nu cei care le cerșesc”). Viața a dovedit însă că istoria poate trăda, că, în ciuda dovezilor evidente, aceasta poate da verdicte strâmbe. El a ars însă ca o torță și din această ardere a mai rămas doar un scrum mocnit. Ajuns la capătul drumului, Iancu nu mai poate salva decât ideea de speranță în viitor, faptul că peste timp, în viitor, se va ivi o altă pasăre care să nască un alt luptător. Lupta va continua, fără îndoială, în alte circumstanțe. „Aici am fost pasăre și m-am făcut om. Acu mă duc iar în pădure – mă duc în pădure – și mă schimb... Muma-Pădurii, muma noastră, acu mă fac iar pasăre, acu mă fac pasăre.”

Reîntoarcerea eroului în mit pune capăt zbaterilor lui. Sistemul actanțial își reface ciclicitatea, restituind semnificația originară a mitului și oferind un punct de plecare pentru înnodarea faptelor. Oferta hermenetică este folosită cu abilitate de autor, pentru a crea acest final apoteotic și a facilita proiecția unor imagini polisemice cu multiple reverberații, limbajul dramatic contribuind din plin la sublinierea semnificațiilor ideatice ale piesei printr-o reducere drastică, la minimum, a discursului scenic. Blaga preferă de cele mai multe ori să sugereze decât să afirme explicit, să lase cititorului, recte spectatorului, bucuria descifrării simbolurilor ascunse pe care ar dori să le promoveze. Motivul „pășării fără somn” este motivul ordonator al piesei, accentul principal punându-se pe lupta interioară care se dă în sufletul personajului principal, luptă între convingere și datorie, între puritatea acțiunilor întreprinse de erou și istoria haînă ce-l pândește. Anticiparea deznodământului provoacă o stare de tensiune care ține în alertă spectatorul: acesta este cucerit atât de intensitatea pasiunii dovedite de erou, cât și de ideea care-i absoarbe ființa, el fiind perceput ca o imagine proiectată simbolic înspre un viitor nebuloș și tragic. Avram Iancu este, fără îndoială, unul dintre personajele teatrului blagian cel mai bine și mai deplin conturat, sub raport scenic și

ideatic, atât eroul, cât și omul Iancu ieșind cât se poate de câștigați din acest demers cu tot tragismul din final, omul Iancu se regăsește în fața destinului, înconjurat de prietenii și de cei care l-au iubit și prețuit (Tata, Erji, popa Păcală), într-un fel de apus aureolat de solidaritatea profundă a neamului.

Pentru a proba rolul catalizator al lui Iancu în mijlocul comunității răscolite, e suficient să urmărim modul în care se reflectă figura comandantului Iancu la nivelul conștiinței populare din munți. Advocatul Duhu nu e, în fond, decât ecoul amplificat al gândurilor lui Iancu în mediul popular. Deși cu apariții episodice, acesta reprezintă poziția românilor față de revoluție. Prin numele acordat, autorul vrea să sublinieze apartenența personajului său la o tradiție literară ce simbolizează însușirea sa de reprezentant al poporului sau acel grad de inițiativă și înțelepciune populară încadrabil într-o comunitate mai largă. De unde și titulatura sa de ales în Comitetul Național Român, ce-și ține ședințele la Sibiu, ca un fel de areopag al poporului, cu dreptul fiecăruia la opinie și la libera exprimare. Aceasta e dusă la îndeplinire prin cei doi aghiotanți ai săi, care, deși străini de neam, aleși din rândul tinerilor ofițeri germani aliați, au rolul de a oferi sfaturile cele mai bune legate de operațiunile militare. Așa, de pildă, Întâiul aghiotant, vine să certifice o dată mai mult poziția oficialilor imperiali în problema revoluției. Aghiotanții sunt însoțitorii Împăratului în vizita pe care el o face la moșii din Munții Apuseni și cei care stabilesc și impun aici etica la Curte. Ei sunt cei care hotărăsc și controlează ceremonialul audiențelor împărătești, filtrează și blochează orice abatere de la normele rigide prestabilite. Dacă Întâiul aghiotant îl informează pe Iancu că „audiențele nu se acordă pentru a vorbi împăratului, ci pentru a-l asculta”, cel de-Al doilea aghiotant dorește să-l țină pe Împărat cât mai departe de mulțimea moțescă și de Iancu, ale căror doleanțe ar bulversa atmosfera de automulțumire din tabără și ar aduce o distorsiune în aparenta ordine imperială („Înțelegi, Fritz, că nu putem în niciun caz să aducem pe Maiestatea Sa în împrejurarea de a i se aminti despre așa-zise făgăduieli”). El recunoaște însă că decorația atribuită lui Iancu de către Împărat este prea mică și nedemnă pentru faptele de arme săvârșite de el („Crucea asta e bună pentru cei ce nu pot avea altă nădejde decât să cerșească odată la capătul podurilor cu o medalie pe piept. Să

oferi lui Iancu o decorație pe care o au și alți o mie de caporali ai împărăției!”). Chiar sftenicii cei mai apropiați Împăratului se văd datori să sublinieze nedreptatea de tratament a Iancului. Aghiotanții suplinesc în piesă lipsa Împăratului, pe care Blaga a evitat să-l transforme într-un personaj reprezentabil în piesa sa, păstrându-l în sfera umbrelor inconsistente.

Pe lângă aghiotanții despre care am vorbit, Iancu e flancat și de un ajutor cu rol de legătură în relația sa dintre ostașii lui Iancu și duhul pământului, reprezentat aici de Muma-Pădurii. Prin el, luăm cunoștință cu starea de spirit a oștilor lui, aflate în plină desfășurare pe câmpul de luptă, cu dorința acestora de a da piept cu dușmanul. Oamenii din popor care vin în atingere cu el au un moral ridicat și sunt dornici de a-și dovedi bravura, atâta vreme reprimată în condițiile anterioare, când luptau sub flamuri străine. Acum, pentru prima oară, avem de-a face cu o oștire de tip național, care luptă pentru afirmarea propriilor cauze. Drept care entuziasmul se exprimă liber și nestingherit: „Intrăm în ei, Măria Ta. Să râdă de ei toate pupezele din câmpie”. De fapt, sunt Trei ajutoare care îl însoțesc pe Iancu, spre a-i da prestața convenită de conducător, iar din punct de vedere scenic, de a sugera mișcare și dinamism, ca și sprijinul popular de care se bucura comandantul moșilor.

Un alt mod specific de a reliefa personalitatea conducătorului revoluției române de la 1848 este poziția lui în „cazul Dragoș”. De bună-credință, atunci când i s-a adus la cunoștință faptul că dușmanii revoluției române doresc o înțelegere de tip armistițiu și pentru a evita o nouă vărsare de sânge, Iancu acceptă să suprimă ostilitățile în perioada discuțiilor. Ca purtător de cuvânt al maghiarimii, vine la el deputatul bihorean Dragoș, în vârstă cam de 40 de ani, care se dă drept trimis al Parlamentului de la Pesta. Așa cum e cunoscut, acesta e un personaj real al istoriei noastre naționale, introdus de autor în piesa sa pentru a da consistență și autenticitate conflictului major al piesei, conflict marcat de opunerea dintre cele două revoluții, cea română și cea maghiară. Născut la Oradea în 5 martie 1810, absolvent al Academiei de Drept din același oraș, Ion Dragoș ocupă diferite funcții în administrația centrală județeană, fiind ales la 26 iunie 1848 deputat de Beiuș în Dieta ungară. Este, alături de Sigismund Pop și Alexandru Buda, adept al lui Kossuth și al revoluției maghiare, sperând că ea va deschide o nouă eră și pentru români. Militează

pentru independența clerului românesc față de cel sârbesc și adresează un apel românilor ardeleni să-l urmeze pe Kossuth. La dorința sa, sau la îndemnul lui Kossuth, în primăvara anului 1848 își asumă misiunea de a-i pacifica pe moșii lui Avram Iancu, propunând o înțelegere pentru dezarmare. Pe durata misiunii sale a dat de înțeles că se respectă armistițiul în ambele tabere. Prima întâlnire cu Iancu are loc la 23-24 aprilie, ocazie cu care Buteanu a condiționat depunerea armelor de recunoașterea naționalității române. A doua întâlnire a avut loc la 3 mai 1849 la Mihăileni, apoi tratativele s-au mutat la Abrud, în casa viceprefectului Boeriu. Iată cum s-au petrecut lucrurile, în versiunea unui istoric: „Se citește scrisoarea lui L. Kossuth, primită cu răceală de majoritatea celor prezenți. Dragoș îi cere lui Iancu depunerea și predarea armelor. Iancu refuză. La masă, Dragoș toastează pentru Kossuth, Iancu se încruntă. În adunarea poporală din 5 mai din Abrud și Câmpeni, Dragoș, urcat pe o masă, invită gloatele să depună armele și să se împace cu Kossuth. Mulțimea murmură. În 6 mai, zi de duminică, Dragoș dispune să se arboreze steagurile maghiare în Abrud și ia consiliului comunal jurământul de credință lui Kossuth. Iancu e uimit de îndrăzneala lui Dragoș și de discursurile kossuthiste. Curierul vestește sosirea lui Hatvani. Dragoș nu vrea să creadă. Iancu pleacă în munți. Hatvani ocupă Abrudul conform instrucțiunilor primite de la Kossuth, cum se vede din scrisoarea către acesta. Îi arestează pe Buteanu și Dobra. Buteanu îi azvârle în față lui Dragoș cuvintele «trădătorule». Dragoș se bâlbâie. Trimite scrisori după Iancu (6, 7, 8 mai) să depună armele și îl asigură că nu i se va întâmpla nimic. La ultima scrisoare Iancu răspunde că între ei și unguri numai sabia va decide. Armata lui Hatvani fu sfărâmată. Dragoș, ascuns la Simion Șuluțiu, fu descoperit. Doi albăceni, luându-l în lănci, i-au străpuns capul, apoi, ajutați de tovarășii lor, îl turtiră ca pe o plăcintă” (Teodor Neș, *Oameni din Bihor 1848-1918*, Oradea, Tip. Diecezană, 1937, p. 30). Avram Iancu l-a crezut de bună-credință, dar, se pare că, așa cum susține Silviu Dragomir, intenția de a-i întinde o cursă lui Iancu a fost clară, căci de așa-zisul armistițiu trebuiau să profite trupele maghiare. Nu știm cât de duplicitar a fost Dragoș, dar e cert că a fost o victimă a evenimentelor, iar istoricul Silviu Dragomir, unul dintre cei mai autorizați istoriografi ai revoluției

ardelene de la 1848, îl socoate un trădător: „Dragoș a fost cel dintâi dintre marii trădători ai istoriei noastre contemporane” (Avram Iancu, p. 69).

Blaga face din confruntarea cu Dragoș unul dintre punctele nodale ale dramei sale. E vorba despre principalele Tablouri și scene din actul al II-lea („Faza a doua”), căci, prin cuvintele celor două personaje, se confruntă, de fapt, cele două opinii diferite cu privire la revoluție. Din cele comunicate lui Iancu și din cuvântarea lui de la Câmpeni, Dragoș dorește ca românii să ia parte la revoluția maghiară ca popor unguresc, urmând ca locuitorii de aici să aibă reprezentanți în Parlamentul din Pesta. Nici abandonul limbii naționale nu i se pare un prea mare sacrificiu pentru libertățile ce urmau să se proclame. Demontând falsitatea credinței în Împărat (în context, discursul său dobândește anumite tente reale, fiind aproape de adevăr), el cheamă la supunere necondiționată față de Kossuth: „Iubit popor, eu cred că în limba îngerilor Koșut înseamnă libertate! Koșut e mântuirea noastră. Să strigăm cu toții: Trăiască Koșut!” Discursul său inflamant este primit cu replici și comentarii ironice de cei prezenți, subminându-se sistematic solemnitatea scrobită a deputatului care jongla cu vorbele ca în parlament. Între cei care îi taie avântul se numără și popa Păcală, personaj întruchipând înțelepciunea poporului nostru, îndemnul la chibzuință, în timp ce Iancu vine cu argumente convingătoare: „Pe mine nu mă tulbură, nu mă scot din țâțâni și nu mă amețesc vorbele mari culese fără judecată din patru zări. Eu cunosc năcazurile care se îmbulzesc peste noi, aici – pe acest petic de lume”.

Confruntarea verbală este, desigur, un bun prilej pentru Iancu de a-și dovedi dreptatea. Dragoș este adus încet-încet la realitate și obligat să ia seama de credința neclintită a celor din jurul lui Iancu. Când se anunță venirea ungarilor și încălcarea armistițiului, glasurile din popor îi cer moartea. Aflând trista veste, Iancu e descumpănit: „Dragoș? Ucis? (Norodul în față tace). Nu voi l-ați omorâ! Ci Koșut! Ca să ne întindă o cursă, Koșut a trădat pe trădător. Pesemne n-a prea ținut la această pospăială de prietenie!”

Prin eliminarea lui Dragoș, ultimul licăr de speranță pus de români în Parlamentul de la Pesta s-a destrămat. Ostașilor lui Iancu nu le-a rămas decât lupta cu sabia în mână, rezistența armată, iar Munții Apuseni au devenit o citadelă de neînvinc pentru adversari. Victoria lui e anunțată de

Muma-Pădurii, muma tuturor rumânilor, iar prevestirea ia forme concrete. Iancu anunță: „Colo în vale, spre miazăzi, va cădea norocul generalului Hatvani. Învește-i norocul în cârpa asta. Duceți împreună lui Koșut capul lui Dragoș și norocul lui Hatvani și spuneți-i că Iancu e născut în zodia Gemenilor... Noi ne apărăm numai ograda și sufletul și graiul și oasele și vecernia și utrenia și pe muma pământului! ... Deschide, Doamne, noua împărăție, curată ca floarea dimineții, nepieritoare ca sămânța vieții!... Află, tată, acolo unde ești, în Vidra de Sus, că ne-am sporit sufletul c-o nouă biruință!” Ciocnirea vorbelor a lăsat loc ciocnirii faptelor, iar Iancu a ieșit și aici biruitor.

Singurul personaj feminin din piesă după Babă, care reprezintă tăria moșilor, este Cărciumărița Erji, de numai 18 ani, care își dovedește cu prisosință feminitatea și inteligența. Ea este o parteneră potrivită pentru tinerețile zburdalnice ale lui Iancu, conferindu-i eroului, prin prezența sa, un plus de umanitate. Prin personajul Erji, ajungem să-l cunoaștem mai bine pe *omul* Iancu, așa cum este el în momentele de toate zilele, nesofisticat, nepărtinitor, lipsit de șovinism sau naționalism. Om simplu, cunoscând de mic greutățile și necazurile celor care trăiesc ca și el în creierul Munților Apuseni, Iancu este deopotrivă de atent cu fiecare suflet de creștin care-i iese în cale. În prima scenă, când o cunoaște pe Erji, el se arată curtenitor și glumeț, așa cum îi stă bine unui flăcău în preajma unei fete tinere și atrăgătoare. Deși jocul vorbelor e un joc al ambiguităților și al flirturilor nevinovate, între cei doi se încheagă o relație de intimitate, care o face pe Erji o posibilă ibovnică. În ciuda tinereții sale, Erji îl intuiește în bărbatul șarmant și isteț din fața sa pe adevăratul conducător al moșilor, așa cum îl arăta foaia de urmărire prinsă în cuiul din ușă de către cei patru gardiști unguri. Spre deosebire de aceștia, care se poartă arogant și beau fără să plătească, Iancu își achită cu dărnicie obligațiile și răspunde cu galanterie la toate avansurile și jocurile privind adevărata sa identitate, lăsându-se, în final, descoperit. „Ți-am suflat cum mă cheamă, Erji! Aici în munții aceștia eu sunt stăpânul. Nu se cuvine s-atârne foile alea de urmărire pe toate ușile și porțile! E păcat mare, Erji, și o rușine! Nu se pune preț așa mic pe capul soarelui, chiar dacă soarele nu e decât soarele moșilor”. Modul galant și ispititor de a se comporta sucește capul fetei, astfel că, atunci când gardiștii revin spre a-l prinde, ea îl face scăpat.

Acest atașament fără rezerve față de flăcăul care i-a căzut cu tronc îl descoperim și atunci când, aflat în tabăra sa din munți, Erji va veni să-l înștiințeze de atacul ungarilor, ca o adevărată iubită devotată. Erji e un caracter drept și un suflet moral și plin de adâncimi nebănuite. Pretinsul joc al ambiguității – „Erji – Böji-i tot un drac” – ascunde, de fapt, un elogiu sincer și cald adus de tânărul Iancu frumuseții eruptive și nefalsificate a fetei, elogiu transformat de dramaturg într-o frumoasă și neversosimilă poveste de dragoste, făcută să dea piesei și o coloratură zburdalnică, precum în idilele de dragoste coșbuciene, pline de bun-simț și de cumsecădenie. Departe de agitația exacerbată naționalistă a semenilor ei, Erji se păstrează într-o neutralitate benefică și circumspectă, iradiind în jur încredere și puritate morală. Fata intuiește de la început că n-are de-a face cu un simplu vizitator de crășme, ci cu un fel de haiduc, un ins coborât din legendă, purtând la brâu fluierul și pistolul deopotrivă. Cu unul visează și cântă, cu celălalt face dreptate. De aceea, ea îl numește mai târziu „Craiul munților și al mierloilor” și „o așchie de fulger!”, spunându-i „bădiță” și întrebându-l de ce are nevoie, pe deplin convinsă de justetea cauzei lui. Iar atunci când conaționalii ei umblă cu tertipuri și înșelăciuni, ea îl avertizează prima: „Că e cu vicleșug și nu se cade să spui: e pace! – ca să ataci pe la spate”. Numind-o „piersecă”, Iancu subliniază puritatea și gingășia fetei, proiectând idila lor de dragoste într-un cadru de neuitată legendă.

Dimensiunea mitologică a piesei e dată de prezența enigmatic-misterioasă a Babei sau a Mumei-Pădurii. Aceasta este personajul-cheie al *Prologului* piesei, prin care se asigură dimensiunea mitico-magică a substratului arhetipal al dramei. Mama Pădurii este un personaj binecunoscut al mitologiei populare românești, legat de credința că ea este stăpâna pădurii, mama copacilor acesteia și, atunci când este doborât un copac, ea suferă (cf. Ion Taloș, *Gândirea magico-religioasă la români. Dicționar*, Ed. Enciclopedică, București, 2001, p. 88). Ea viețuiește pe tulpinile unui copac cu o înfățișare de om și se arată foarte grijulie cu toți fiii ei, asemeni Babei Iaga din basmele rusești. Blaga avea nevoie de acest personaj pentru a sublinia valențele unei mitologii a locului, care trimite la legăturile adânci, arhetipale dintre om și natura în care viețuiește, rădăcinile cosmologice asigurând puterea ființelor ce locuiesc în această